



Authorial Interpretations of Female Characters in Georgian Literature

Nana Arakhamia ¹

Doctor of Philology, Associate Professor
Sokhumi State University

ABSTRACT

The issue of gender equality has been significant across all eras and epochs. This topic has been addressed by writers, psychologists, aestheticians, philosophers, and representatives of various fields within the humanities. This article aims to highlight the role and place of women in Georgian literary texts. From the very first work of our literature, “The Martyrdom of Shushanik”, there are indications of a woman’s independence. We focus on the types of female characters and their traits in the works of classical authors from different eras. The diversity of its female characters distinguishes Georgian literature. Our interest lies in exploring, through the perspectives of Georgian literary scholars (L. Berdzenishvili, A. Bakradze, G. Alibegashvili, N. Vakhania, L. Beburishvili, etc.), how Georgian writers depicted women, taking into account both the epochal discourse and the socio-political context. Our focus encompasses both strong, independent women and victimized women who dominate literary texts.

The study confirms that the role and place of women in Georgian literature, along with themes of their vulnerability and the violence inflicted upon them, occupy a central position. It becomes evident that Georgian writers advocate for the necessity of equality among social classes.

Through the analysis of the research topic, it has been established that alongside victimized women, Georgian literature also features a multitude of strong and independent women. By creating such character archetypes, Georgian writers have played a significant role in reevaluating and changing outdated customs and traditions.

Keywords: *Gender, Woman, Archetypes, Equality, Victim.*

¹ narakhamia7@gmail.com

ქალის ავტორისეული ინტერპრეტაციები ქართულ მწერლობაში

ნანა არახამია

ფილოლოგიის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ა ბ ს ტ რ ა ქ ტ ი

ქართული მწერლობა ქალი პერსონაჟების მრავალფეროვნებით გამოირჩევა. ჩვენი ინტერესის საგანია, ქართველ ლიტერატურათმცოდნე მკვლევართა (ლ.ბერძენიშვილი, ა. ბაქრაძე, გ. ალიბეგაშვილი, ნ. ვახანია ლ.ბებურიშვილი...) თვალსაზრისების გათვალისწინებით წარმოვაჩინოთ, თუ როგორ აღწერდნენ ქართველი მწერლები ქალებს ეპოქალური დისკურსისა თუ სოციალურ-პოლიტიკური ფონის გათვალისწინებით. მიმოვიხილავთ როგორც ძლიერ, დამოუკიდებელ, ასევე მსხვერპლ ქალებს, რომლებიც დომინირებენ ლიტერატურულ ტექსტებში.

კვლევის შედეგად დასტურდება, რომ ქართულ მწერლობაში ქალის როლსა და ადგილს, მისი დაუცველობისა და მასზე ძალადობის თემას ერთ-ერთი ცენტრალური ადგილი უჭირავს. ირკვევა, რომ ქართველი მწერლები სოციალურ ფენათა შორის თანასწორუფლებიანობის აუცილებლობას ქადაგებენ.

საანალიზო საკითხის კვლევისას დადასტურდა, რომ ქართულ ლიტერატურაში მსხვერპლი ქალების პარალელურად მრავლად არიან ძლიერი და დამოუკიდებელი ქალები. ასეთი სახე-პერსონაჟების შექმნით ქართველმა მწერლებმა დიდი როლი ითამაშეს დრომოჭმული ადათებისა და ტრადიციების გადაფასება-შეფასებაში.

საკვანძო სიტყვები: გენდერი, ქალი, სახეები, თანასწორობა, მსხვერპლი.

1. შესავალი

ქართული ლიტერატურის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი თემა ტოლერანტობაა. პირველსავე ლიტერატურულ ნაწარმოებში „შუშანიკის წამება“ ავტორი ქალის დამოუკიდებლობაზე მიგვანიშნებს. შუშანიკი ძლიერი ქალის სახეა, თუმცა ქართული მწერლობა ქალთა სახეებს მრავალ კონტექსტში წარმოგვიჩენს. იქნება ეს მათი ამტანობა, ძლიერება, პრინციპულობა, გაბედულება, თავგანწირვის უნარი, ერთგულება თუ სხვა. ქართული ლიტერატურულ-კრიტიკული დინამიკის პროცესის გათვალისწინებით, ჩვენი მიზანია-მკვლევართა (ლ.ბერძენიშვილი, ა. ბაქრაძე, გ. ალიბეგაშვილი, ნ. ვახანია ლ.ბებურიშვილი...)

თვალსაზრისების გათვალისწინებით წარმოვაჩინოთ, თუ როგორ აღწერდნენ ქართველი მწერლები ქალებს ეპოქალური დისკურსისა თუ სოციალ პოლიტიკური ფონის გათვალისწინებით. საზოგადოებრივი გარემოებების ცვლილებები ლიტერატურაშიც განაპირობებდა ქალ პერსონაჟთა მრავალფეროვნებას. ძლიერი ქალების პარალელურად გვხვდება მსხვერპლი ქალები, რაც დასტურია იმისა, რომ ქალთა პრობლემები მნიშვნელოვანია ყველა დროსა და გარემოში. ქართულ მწერლობაში პერსონაჟ ქალთა ხასიათების მრავალფეროვნებამ ლიტერატურის ისტორიკოსთა დიდი ინტერესი გამოიწვია. გამოიკვეთა მეცნიერ -მკვლევართა ორი ძირითადი თვალსაზრისი ძლიერი, დამოუკიდებელი და სუსტი, მსხვერპლი ქალი პერსონაჟები. (ზ. გამსახურდია, გ.რობაქიძე ა.ბაქრაძე, ლ.ბერძენიშვილი, გ.ალიბეგაშვილი, ნ. ვახანია, ლ. ბებურიშვილი..). გენდერული თანასწორობის პრობლემები, ქალთა უფლებებისა და დამოუკიდებლობის საკითხები დღემდე არ კარგავს აქტუალურობას.

2. კვლევის მეთოდები

ნაშრომზე მუშაობის პროცესში ლიტერატურათმცოდნეობითი კვლევების სპეციფიკის გათვალისწინებით გამოვიყენეთ:

- ნარატიული მეთოდი;
- შედარებითი ანალიზის მეთოდი;
- ჰერმენევტიკული მეთოდი.

აღნიშნული მიდგომის საშუალებით შევისწავლეთ, გავაანალიზეთ საკვლევი მასალა, დავალაგეთ ქრონოლოგიური სპეციფიკისა თუ ეპოქალური კონტექსტების გათვალისწინებით, გამოვყავით ქალი პერსონაჟების ორი ტიპი: მსხვერპლი ქალები და ძლიერი ქალები, შესაბამისად, შევძელით შეგვექმნა წარმოდგენა, რამდენად ინტერესდებოდნენ ქართველი მწერლები გენდერული საკითხებით და როგორია მათი პოზიცია აღნიშნულ საკითხებთან დაკავშირებით.

3. მსჯელობა და შედეგები

ილია ჭავჭავაძემ, ერთ-ერთმა პირველმა, უდიდესი წვლილი შეიტანა ქართული სააზროვნო სივრცის განვითარება-ჩამოყალიბებაში. სხვა მნიშვნელოვან საკითხებთან ერთად, კლასიკოსი წერდა ქალთა როლსა და უფლებებზე. მისთვის ქალთა საკითხი გადაჯაჭვული იყო საზოგადოებრივ მოქალაქეობრივ უფლებებთან. საგულისხმოა ილიას პუბლიცისტური წერილები: „ქალთა ემანსიპაციის შესახებ” (1888), „ქალი მასწავლებელი”(1886) და მრავალი სხვა. აკაკი წერეთელი, ვაჟა ფშაველა, სერგეი მესხი,

ბარბარე ჯორჯაძე, ნიკო ნიკოლაძე, რომელიც ქალების ევროპულ განათლებას მოითხოვდა იმავე თვალსაზრისებს ატარებდნენ თავიანთ კრიტიკულ-პუბლიცისტურ თუ ეთნოგრაფიულ წერილებში. მათი მთავარი ამოცანა იყო ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის აღდგენა.

ქართულ მწერლობას ჰყავს გამორჩეული ხასიათის ქალები ხასიათთა სხვადასხვაობა ქმნის სწორედ იმ მრავალფეროვან სახე - პერსონაჟებს, რომლებიც მოექცნენ ჩვენი ინტერესის სფეროში. ვიცით, რომ „ხასიათი წარმოადგენს ფსიქოლოგიური თვისებების ნაკრებს, რომელთა ერთობლიობა ქმნის ლიტერატურული პერსონაჟის სახეს.... ხოლო ცალკეული დეტალები, რომლებიც ვლინდება ქცევაში, ამა თუ იმ სიტუაციაში, წარმოაჩენს პერსონაჟის შინაგან სამყაროს.....ხასიათი პიროვნების ინდივიდუალურ და ტიპოლოგიურ ერთობლიობას წარმოადგენს...” (მირესაშვილი, გაფრინდაშვილი, 2008, გვ. 13)

ჩვენი მწერლობის პირველსავე ნაწარმოებში გვხვდება მეტად ძლიერი და მტკიცე ნებისყოფისა და ხასიათის დედოფალი შუშანიკი, რომელიც მოძალადე ქმრისაგან ნაწამები და შეურაცხყოფილი თანასწორ სამყაროზე ოცნებობს, სადაც შეძლებს იყოს თავისუფალი, თუმცა ასეთი ადგილი მხოლოდ ზეცაში ეგულება. შუშანიკი თავისი ხასიათით მეზრძოლი, გაუტეხელი და პრინციპული ქალია მიუხედავად ვარსკენის სასტიკი და მკაცრი ბუნებისა. თხუთმეტ საუკუნეზე მეტი გავიდა მას შემდეგ და დღესაც ჩვენ თვალწინ კლავენ ძლიერი სქესის წარმომადგენლები ქალებს, ხდება ქალთა, როგორც ფიზიკური ასევე ფსიქოლოგიური ტერორი.

როგორია ვითარება თამარის ეპოქაში? ძლიერი ქალების პერსონაჟების სიუხვით გამოირჩევა შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი”. ტექსტში მკვეთრად აქვს ჩამოყალიბებული ავტორს ქალთა დამოუკიდებლობისა და მამაკაცთან მისი თანასწორობის იდეა „ლეკვი ლომისა სწორია ძუ იყოს თუნდა ხვადია”. მეზრძოლი ქალის სახეა ნესტანიც. მამა ფსიქოლოგიურად ძალადობს ქალიშვილზე, ეწინააღმდეგება მის არჩევანს. ავტორიტარ მამას შეეყვარებული წყვილი უპირისპირდება და წარმოიქმნება კონფლიქტი, რომელსაც ჩიხში შეჰყავს არამარტო ოჯახის წევრთა ურთიერთობა, არამედ მთელი სახელმწიფოს განვითარებაც. ავტორიტარულ ინდოეთში დარღვეულ წონასწორობას თინათინის მოწოდებით „წადი იგი მოყმე ნახე ,ახლოს იყოს თუნდა შორად “ ავთანდილი აღადგენს , რომლის მისიის აღსრულების შემდეგ ავტორი შემართებით გვიცხადებს „ნახეს მზისა შესახვედრად გამოეშვა მთვარე გველსა“. მართალია ასმათი დაბალ სოციალურ ფენას წარმოადგენს, თუმცა გამორჩეული პერსონაჟია მისი ამტანობით, ერთგულებითა და და-ძმური სიყვარულის უანგარო ნიჭით. სრულიად განსხვავებული სახე-პერსონაჟია ფატმანი, რომელიც შეიძლება ითქვას ანტიპოდია თინათინის და ნესტან-დარეჯანის. ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში განსაკუთრებული ინტერესი სწორედ მისმა ხასიათმა, ადამიანურმა ქცევამ თუ ცოდვიანმა ცხოვრების გზამ გამოიწვია. საინტერესოა ზ.

გამსახურდიას, ა.ბაქრაძის, თ.ჭილაძის, გრ რობაქიძის და სხვათა თვალსაზრისები. „ფატმანი ბნელში ნათელია, რომელმაც გაიარა მიწიერი ცხოვრების ყველა ბნელი კუნჭული, გაიარა ქალური ცოდვით და ტკივილებით ისე, რომ არაფერი ადამიანური უცხო არ ყოფილა მისთვის, მაგრამ ცოდვის გზაზე ფატმანი არ შეჩერებულა, იგი ნათელთან ... ნათელია და ცოდვის ჩრდილიც არსად დაჰკრავს მის კეთილშობილურ ბუნებას, ასე თანდათან მიიღწეოს ფატმანი ზექალობისკენ...” (გიორგაძე, 2017). საინტერესოა ქალთა უფლებების შესახებ დაწერილი ვაჟა-ფშაველას ეთნოგრაფილი თუ პუბლიცისტური წერილები. დიდ კლასიკოსს აწუხებდა ქალთა როლისა და ადგილის პრობლემა საზოგადოებაში მით უფრო მთის პირობებში. ამ მხრივ საინტერესოა სტატიები, „ფშაველი დედაკაცის მდგომარეობა და იდეალი ფშაური პოეზიის გამოხატულებით”(1889), „ფშაველები”(1914), „ქალთა შესახებ” (1914), აღნიშნულ სტატიებს მთავარ საკითხად გასდევს, რომ ქალის ერთგვარად თავისუფალი მდგომარეობის მიუხედავად მთა, მთის გარემო, ადათები და წესები მაინც აფერხებდნენ გენდერული თანასწორობის თანამედროვე გაგებას.

ვაჟა-ფშაველას ალაზა სრულიად განსხვავებული სახეა ქართულ მწერლობაში. ქართულ სამეცნიერო კრიტიკაში დაიწერა არაერთი საინტერესო სტატია ამ მეტად შთამბეჭდავი პერსონაჟის შესახებ. (გ. კიკნაძე, გ. ბენაშვილი, თ. ჩხენკელი, ი. ევგენიძე). ალაზა არ გავს არავის არც ქმედებით, არც გონებით. მართალია, იგი ჯოყოლას ცოლია, მაგრამ მის პიროვნებას ეს საერთოდ არაფერს მატებს. იგი სრულიად დამოუკიდებელი ქალია საკუთარი გრძნობების და ფიქრების არჩევანში არ თვლის საჭიროდ მისი გადაწყვეტილებები შეათანხმოს მეუღლესთან. „ალაზა ტრაგიკული ბედის, გაორებული ცნობიერების მქონე პერსონაჟია, რომელიც ერთი მხრივ, თავის რწმენას, მეორე მხრივ კი, საზოგადოების გულგრილობას და სისასტიკეს ეწირება”(ბებურიშვილი, 2020).

ნიკო ლორთქიფანიძის ნოველა „თავსაფრიანი დედაკაცი” „თავზარდამცემ შედევრად” არის აღიარებული ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში. მეცხრამეტე საუკუნის ქალ პერსონაჟთა შორის განსაკუთრებულად შთამბეჭდავი და მეტად დამაფიქრებელია ნ. ლორთქიფანიძის თავსაფრიანი დედაკაცის სახე, რომელსაც სახელიც კი არ აქვს. ასე გადაწყვიტა ავტორმა, მკითხველს მიანდო. ყოველ ადამიანს თავისი სახელი აქვს თავსაფრიანი დედაკაცისთვის. მკვლევარი ლევან ბებურიშვილი მიჩნევს, რომ თავსაფრიანი დედაკაცი იყო ერთი ჩვეულებრივი ქალი მანამდე სანამ „ადამიანური უმადურობის კლასიკური გამოვლინება შეახსენებდა თავს” (ბებურიშვილი, 2019). დედის ღირსება შეიქნა მისი ცხოვრების ტრაგედიის მიზეზად, მან ოჯახი დატოვა და გაუჩინარდა. მისმა საქციელმა სამეცნიერო კრიტიკაში აზრთა სხვადასხვაობა გამოიწვია. „დიდებული ადამიანები უძეგლოდ იკარგებიან” წერს ავტორი, მაგრამ თვით ავტორმა აქცია თავსაფრიანი დედაკაცი, ყველა დროისა და ეპოქის ქართველი მკითხველის ერთ-ერთ საყვარელ სახე-პერსონაჟად.

ქართულ მწერლობაში ძლიერი ქალის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სახე პერსონაჟია სოფიო ნიკოლოზ ბარათაშვილის პოემიდან „ბედი ქართლისა“. ლიტერატურის ისტორიკოსთა მიერ სოფიო მიჩნეულია პატრიოტ, თავისუფლების მოყვარე ქალად. ის არ იხიბლება არანაირი დიდებით, ფუფუნებით, პატივით არაფრად მიაჩნია დამოუკიდებლობის დაკარგვით მიღებული პრივილეგიები. დანაშაულებით წერს აკაკი წერეთელი, რომ სოფიოს მსგავსნი ადრე ბევრნი იყვნენ. ახლა ამისთანების რიცხვი შემცირდა, ახლანდელ ქალებს „ქარმან ჩრდილოსმან ყველაზე პირველ გარდაუცვალა მათ გული ცხოველ“ (ვახანია, 2019, გვ. 317) სოფიოს სახე ქართულ მწერლობაში ისე, როგორც ილია ჭავჭავაძის „ქართველის დედა“, ვაჟა-ფშაველას ქალი პერსონაჟები დარჩებიან მაღალი სულიერი თვისებებით აღსავსე გმირებად, რომლებიც ყველა ეპოქაში გამოიწვევენ მკითხველის აღტაცებასა და სიყვარულს.

განუმეორებელი პერსონაჟი შექმნა ილია ჭავჭავაძემ ოთარაანთ ქვრივის სახით. მწერალმა მოარგო მას სიმკაცრისა და გულქვაობის ყალბი ნილაბი, რომლის მიღმაც საოცრად კეთილი, პატიოსანი, გულსავსე, სამართლიანი და მშრომელი ადამიანი იყო. ილიამ შექმნა ყველასთვის მისაბადი ქვრივი ქალის სახე, რომელსაც ანალოგი არ ეძებნება. ასეთი ადამიანების ნაკლებობას ყველა დროის საზოგადოება განიცდის. ამიტომაც გადაწყვიტა ავტორმა ქართველი ქალის იდეალიზებული კომპლექსური სახის შექმნა. სრულიად ლოგიკურია კითხვა, „იქნება კი როდესმე ასეთი კაცობრიობა? თუ მისი არსებობის მარადიული საფუძველი სრულქმნილის და არასრულქმნილის ბრძოლაა, რომელშიც სრულქმნილს მსხვერპლის როლი აქვს დაკისრებული....?“ ასე ხედავს აკაკი ბაქრაძე ოთარაანთ ქვრივის როლს, ხოლო ამ კითხვებზე პასუხი ჯერ არავის გაუცია (ბაქრაძე, 2004, გვ. 160).

ნიკო ლორთქიფანიძე, რომელმაც ოსტატურად მოირგო იმპრესიონისტული სტილი შესანიშნავი ნოველების და მინიატურის ავტორია. მისი ყოველი ნაწარმოები მძაფრი ემოციებით და პერსონაჟთა ტრაგიკული ბედით წარუშლელ კვალს ტოვებს მკითხველზე. ასეთივე ღრმა დრამატიზმით გამოირჩევა „შელოცვა რადიოთი“, რომლის მთავარი პერსონაჟი, შალვა გორდელიანის ასული ელია. ელი, რომელსაც შეეძლო სხვის ხარჯზე უზრუნველი ცხოვრება და არც ევროპელი და ამერიკელი მამაკაცების გარემოცვაში მზრუნველობა და ფუფუნება აკლდა, მალევე ხვდება, რომ ეს ყველაფერი მოსაწყენია და სულს უღრღნის ნოსტალგია ქვეყნისა, სადაც დაიბადა. ელი გარდაიცვლება, სწორედ ამ ნოსტალგიის გამო. გველებისგან დაგესლილს ვერც საქართველოდან რადიოთი მოსმენილმა შელოცვამ უშველა. არაფერი დაჰკლებია, თუმცა უშედეგოდ, მან დასახულ მიზანს ვერ მიაღწია დაბრუნებულიყო საქართველოში. მცდელობაში დაიღუპა. „არდანებების და გზის გაგრძელების წყურვილი აქცევს მას ძლიერ ქალად“ (წულაძე, 2017).

მეცხრამეტე საუკუნის ქართულ მწერლობაში ძლიერი ქალების გარდა ვხვდებით მსხვერპლ ქალებს, რომლებზეც იძალადეს. ვინ არის მსხვერპლი ადამიანი? „მსხვერპლია ისეთი ქალი, რომელიც ფიზიკური ძალადობის შედეგად ფსიქოლოგიურ წნეხს განიცდის. მასზე უარს ამბობს ოჯახი, საყვარელი ადამიანი. დასცინიან და ხდება მისი გარიყვა. მსხვერპლს არ გააჩნია დამოუკიდებლად ცხოვრების უნარი, ვერ წარმოუდგენია არსებული ცხოვრების ალტერნატივა. თავს დამცირებულად გრძნობს და დარწმუნებულია, რომ წასასვლელი არსად აქვს (მსხვერპლი ადამიანის უფლებათა ლექსიკონი, 1999, გვ. 128).

ილია ჭავჭავაძემ თავის „გლახის ნაამბობში“ დაგვიხატა მსხვერპლი ქალის ტიპური სახე თამროს სახით. სასტიკი თავადი დათიკო, რომელსაც ადამიანური არაფერი შერჩენია, გაბროსა და თამროს უანგარო სიყვარულს ბილწავს საკუთარი ცხოველური ჟინის დასაკმაყოფილებლად. იგი თამროს ნამუსს ხდის. რას მოიქმედებს გაბრო? დაეხმარება და საშველად ხელს გაუწვდის თამროს? არა, გაბრო შურისძიებას გადაწყვეტს. გაბრომ ვერ გამონახა ძალები საზოგადოებასთან ანუ სოციუმთან დასაპირისპირებლად. სოციუმში კი თვლიდა, რომ თამროს არ ჰქონდა არც მომავლის და არც ბედნიერების უფლება. მარტო დარჩენილი ქალი საროსკიპოში ამოყოფს თავს. მსხვერპლი ქალის ტრაგედიის ჩვენებით ილია ჭავჭავაძემ გააშიშვლა იმ პერიოდის დეგრადირებული საზოგადოება.

მსხვერპლი ქალის თვალსაზრისით საინტერესოა ნაზიბროლას სახე აკაკი წერეთლის „გამზრდელში“. ნამუსახდილი ქალი ტირის თავს ახლის კედელს. ბათუს და ნაზიბროლას სიყვარული განსხვავებით თამროსა და გაბროს სიყვარულისგან უძლებს ამ სასტიკ განსაცდელს. ბათუ ინარჩუნებს სიმშვიდეს და წონასწორობას, მისი ძუძუმტის საფარ-ბეგის წინაშე. მან მარტო არ დატოვა ნაზიბროლა და საკუთარ სინდისში ჩახედებით გაიმარჯვა საფარ-ბეგზე.

მსხვერპლი ქალის სახეა მარგო მიხეილ ჯავახიშვილის „ჯაყოს ხიზნებში“. ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში მარგოს პერსონაჟი მიჩნეულია საქართველოს ალეგორიად. „მარგოს სახის ტრაგიკული განვითარება, მისი გრძნობათა ბუნების ინტერპრეტაციის მრავალფეროვნების შესაძლებლობა იძლევა საშუალებას მარგო მოვიაზროთ, როგორც დაპყრობილი საქართველოს სიმბოლო, თეიმურაზი უნიათო ქართველობისა, ხოლო ჯაყო კი უცხოტომელი მოძალადის კრებითი სახეა“ (წიფურია, 2012). აქ მწერალმა დიდი ოსტატობით დაგვიხატა საბჭოთა პერიოდის საზოგადოების სახე, სადაც ქალს არავინ ყავს დამხმარე, სადაც ქალებს უჭირთ მარტო საკუთარი შესაძლებლობებით მოიპოვონ თავისუფლება და დამოუკიდებლობა. მარგოს არ უნდა იყოს მორჩილი, მაგრამ იძულებულია შეიქნას ჯაყოს მორჩილად. ლამაზი, სიცოცხლის მოყვარული ქალი გადაიქცა უგვარტომო ჯაყოს ფინიად. მას წასასვლელი არსად აქვს, ხოლო თეიმურაზს მისი დაცვა არ შეუძლია. მარგოს შიმშილი ემუქრება. იგი ვერ გადარჩება, ამიტომაც იძულებულია შეეგუოს ბედს. უძლურება შეიქნა მისი ცხოვრების თანმდევი. ძალადობა, რასაც მიმართავს ჯაყო

აქცევს მას მსხვერპლ ქალად და არა მარტო მარგოს, ჯაყოს ცოლი ნინაც მსხვერპლი ქალის სახეა რომანში. პროფ გიორგი ალიბეგაშვილი გვთავაზობს მარგოს საქციელის საინტერესო გაგებას. ბედის მორჩილად დარჩენილი მარგო „გარეგნულადაც მეუღლეს დაემსგავსა. სწორედ ამიტომ ნამდვილ სიყვარულს უნახავი ქალი თავის თავს აჯერებს, რომ...თავდავიწყებული ვნება მხოლოდ პოეტების რომანტიკული განცდაა. ესე ცოცხლად იმარხება მარგოს ქალობა და მისი ცოდვა თეიმურაზის კისერზეა“ (ალიბეგაშვილი, 2010).

„უპატრონო“ მიხეილ ჯავახიშვილის სოციალურ - ფსიქოლოგიური დრამაა. აქ მთავარი გმირი ახალგაზრდა გოგოა, სახელად ნუცა, რომელსაც უპატრონოსაც ეძახდნენ. ნუცა მისივე მებატონის ხელში ცხოველური ჟინის მოსაკლავად სათამაშო თოჯინად ქვეულა. ნუცას დედასაც იგივე მდგომარეობა გადახდა თავს. უზნეო მებატონემ საბოლოოდ ნუცა მჭედელ პავლეს მიათხოვა. პავლემ მალევე შეიტყო ნუცას წარსული ისტორიის შესახებ. ნუცას დაუზოგავად სცემდა და საშინელ დღეში აგდებდა ქმარი. ქალის ტანჯვის ისტორია იმით დასრულდა, რომ პავლემ ნუცას თვალწინ მოკლა ახალშობილი.

დაუცველი, მსხვერპლი ქალები მრავლად გვხვდება ალექსანდრე ყაზბეგის შემოქმედებაში: „ელგუჯა“, „მამის მკვლელი“, „მოძღვარი“, „განკიცხული“, „ხევისბერი გოჩა“, „ელისო“, „ციკო“ და სხვა. ნუნუ, მზალო, მაყვალა, ელისო, მარი, ძიძია ისჯებიან უანგარო სიყვარულის გამო. ავტორმა მათი საშუალებით წარმოაჩინა მსხვერპლი ქალები. მზალომ, რომელსაც თავდავიწყებით უყვარდა ელგუჯა, საშინელი ტანჯვა და დამცირება გამოიარა. „ნაჩალნიკის“ ინციდენტი და მრავალი სხვა დასტურია მზალოს არაადამიანური ტანჯვისა. „მამის მკვლელში“ ვეცნობით ნუნუსა და იაგოს გულწრფელ სიყვარულს, რომელთაც გზაზე გადაეღობება უზნეო ადამიანი გირგოლა. ტრაგიკულია ნუნუს ბედი. გირგოლამ, რომელსაც ქალი თავისთვის უნდოდა, ის თავის მახინჯ ძმაზე გაათხოვა. არაადამიანური მოპყრობის მსხვერპლია მარი რომანიდან „განკიცხული“, ტექსტში აღწერილია უბედური ხვედრი ახალგაზრდა ქალისა, რომელიც დედინაცვლის მიერ ძალით გათხოვებული შეუფერებელი კაცის ხელში ჩავარდა. ახალგაზრდა გოგოს სულიერი ტანჯა იქამდე მიდის, რომ ლევანმა იგი სულით ავადმყოფთა შორის აღმოაჩინა. მაყვალასა და ონისეს სიყვარულს დაუპირისპირდება გელა გოდერძიშვილი, რომელზეც ძალით გათხოვდა. საბოლოოდ ქალი ვეღარ უძლებს გელას მიერ ჩადენილ უმსგავსო საქციელებს და იკარგება. მოგვიანებით კი ონოფრე თოვლში ჩამარხულს იხსნის სიკვდილისგან და შეიფარებს. მართალია სულიერ გზაზე შედგარი მაყვალა ფიზიკურად იყო ცოცხალი, თუმცა ყველანაირი ადამიანური გრძნობა მასში ჩამკვდარია. მაყვალას ეს უღიმღამო ცხოვრება სრულდება მაშინ, როცა თვით ონისე კლავს მისთვის საყვარელ ქალს. ძიძია ერთ -ერთი მათგანია, რომლის პიროვნების ტრაგედიის მიზეზი უანგარო სიყვარულის გრძნობა შეიქნა, სიყვარულისა რომელიც იმ ვითარებაში, იმ დროს არ უნდა გაჩენილიყო ძიძიასა და ონისეს შორის. ნაწარმოებს ხომ ლაიტმოტივად გასდევს ხევისბერის ონისესთვის ნათქვამი „გახსოვდეს ვისი გორისა ხარ“,

ვალდებულება, ადათ-წესი, შინაგანი სინდისი ებრძვის ერთმანეთს მიძიას პიროვნებაში, მიძიასი, რომელსაც გულშიც არ გაუვლია გუგუას ღალატი. მან საკუთარ თავს ვერ აპატია ზნეობრივი პასუხისმგებლობის, საკუთარი თავის, წინაპრების, გვარის, თემის ერის წინაშე ჩადენილი ღალატი და თავი მოიკლა.

მსხვერპლი ქალის სახეა ქრისტინე ეგნატე ნინოშვილის ამავე სახელწოდების ნაწარმოებში. ქრისტინე ახალგაზრდა, ლამაზი, პატიოსანი გლეხის ქალია, ისიც აზნაურ უქმაძის უნამოსო საქციელმა გარყვნილების მორევში შეიყვანა. იასონ უქმაძე ატყუებდა ქალს, რომ ცოლად შეირთავდა. იასონმა საკუთარი ცხოველური ვნებების დაკმაყოფილების შემდეგ ქრისტინე მიატოვა და თავისი წოდების ქალი შეირთო ცოლად. ქრისტინეს მამა გამუდმებით სცემდა და ჯოჯოხეთურ ყოფაში ამყოფებდა. ქალაქელი სონას რჩევით ქრისტინე ტოვებს შვილს და მოულოდნელად პირდაპირ საროსკიპოში მოხვდება „სინდისის ყოველგვარი ქეჯნის გარეშე ღუპავენ უმანკო მსხვერპლს-ამ ქალთა სახით“ (ახალი ქართული ლიტერატურის ისტორია, 2003).

ქართულ მწერლობაში უხვად გვხვდება ისეთი პერსონაჟებიც, რომლებიც დიდი ზეწოლისა და და სირცხვილის გამო მოწყვეტილები საზოგადოებას, თავადვე მიდიან თვითმკვლელობამდე. ეგნატე ნინოშვილის „სიმონაში“ ტიტკოს მიერ ნამუსახდილი დარიკო, „მამის მკვლელობაში“ ნუნუ თავის ჩამოხრჩობას ცდილობს. აკაკი წერეთლის ბაში-აჩუკში შუამთის მონასტრის დარბევისას ვხვდებით ქალებზე ძალადობის და გაუპატიურების შემზარავ ფაქტებს.

სოციუმიდან მოწყვეტილი ქალები კიდევ უფრო განსხვავებული სახე-პერსონაჟები არიან ქართულ ლეტერატურათმცოდნეობაში. დიდი სირცხვილისა და ზეწოლის გამო ისინი მიდიან თვითმკვლელობამდე და ხდებიან მსხვერპლები. ეს საკითხები გადაჯაჭვულია ძალადობის თემასთან. სრულიად რელევანტურად ისმის კითხვა ვინ არიან მოძალადეები? რომელ სოციალურ ფენას წარმოადგენენ ისინი? ეს მოძალადეები ხშირ შემთხვევაში არიან მამაკაცები. არსებული განმარტების მიხედვით „ძალადობა არის ძალის აშკარა ან ფარული გამოყენება ადამიანის ან ადამიანთა ჯგუფისგან ისეთი რამის მისაღწევად, რაზედაც ისინი თავისი ნებით არ თანხმდებიან“. ძალადობის სინონიმებად გამოიყენება სიტყვები: აგრესია, სასტიკი მოპყრობა, შეურაცხყოფა, ხელყოფა, იძულება, წამება, მუქარა....ძალადობის დროს ითრგუნება ადამიანის ნება, შელახულია მისი ხელშეუხებლობა. (ბერიკაშვილი, 2002. გვ. 10)

შესწავლილი მასალის საფუძველზე მიგვაჩნია, რომ ყველაზე მეტი ქალი პერსონაჟები, რომლებიც სირცხვილისა და დამცირების გამო მიმართავენ თვითმკვლელობას, გვხვდება მე-19 საუკუნის ქართულ მწერლობაში. რატომ ვერ ახერხებენ ნამუსახდილი, შეურაცხყოფილი ქალები ფეხზე დადგომას, ბრძოლას, აქტიურ მოქმედებებს? სოციუმში დამკვიდრებული მოსაზრება, რომ ნამუსახდილ ქალებს არა აქვთ ღირსეულად ცხოვრების

გაგრძელების უფლება, სიმშვიდეს აკარგვინებთ და სასოწარკვეთაში ჩავარდნილებს, უკიდურეს მდგომარეობაში აგდებთ. ამ თვალსაზრისით, საგულისხმოა თამროს სიტყვები ილია ჭავჭავაძის „გლახის ნაამბობიდან“: „მე ის თამრო აღარ ვარ“. უნუგემოდ დარჩენილი ქალი ერთადერთ ხსნას საროსკიპოში ხედავს.

ილია ჭავჭავაძის განდეგილი ერთ -ერთი უმნიშვნელოვანესი სახე პერსონაჟია ქართულ მწერლობაში. პოემაში როლები შეცვლილია მსხვერპლი მამაკაცია განდეგილი და ვითარებაც მეტად განსხვავებულია. იგი არავის დაუმცირებია არც შეურაცხევია. მისი ტრაგედიის მიზეზი მრავალნაირადაა ინტერპრეტირებული ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში. ჩვენი ფიქრით, მწყემსმა ქალმა მასზე ფსოქოლოგიურად იძალადა და შეძლო მისი სასოწარკვეთაში ჩაგდება. განდეგილი ხდება მწყემსი ქალის სილამაზის, სინორჩის მხვერპლი. მწყემსი ქალი დამნაშავეა, მაგრამ მეტად ორიგინალური ტიპი დამნაშავისა - უნებლიე დამნაშავე. უნებლიე მოძალადე... მას ფიქრშიც არ გაუვლია განგეგილის ცდუნება, ან მისი მოხიბლვა. ვაჟა - ფშაველას მინდიაც მამაკაცია, რომელიც მსხვერპლია. იგი ცოლის, მზიას ცდუნების მსხვერპლი შეიქნა. მინდიამ ვერ გაუწია ცოლს წინააღმდეგობას. ის არ აღმოჩნდა მტკიცე და უდრეკი. თავისუფლება და ცხოვრებისეული რეალობა დაუპირისპირდა ერთმანეთს მინდიას პიროვნებაში. ამ ფსიქოლოგიურ სტრესს ვერ უძლებს მინდიას პიროვნება.

ეგნატე ნინოშვილის პროზაში ქალი მრავალ კონტექსტში გვხვდება. ქალი დედა, ქალი ოჯახში, სიყვარულში, მაგრამ ცენტრალურ თემად რჩება გენდერული თანასწორობის, ქალთა ჩაგვრის თემა, რომელსაც არაერთი მნიშვნელოვანი ნაწარმოები მიუძღვნა ავტორმა. „ქრისტიანეში“, რომელიც 1882 წლით თარიღდება, ავტორი მოგვითხრობს ასაკით პატარა ულამაზესი გოგოს ტრაგედიას. ქრისტინეს აზნაურის ბიჭი, იასონი შეაცდენს. ქართული რეალობისათვის დამახასიათებელი ქალის სოციუმიდან, საზოგადოებიდან გარიყვის პრობლემა ამ ნაწარმოებში მთელი სიმწვავეთ დააყენა ავტორმა. ქრისტიანეზე ოჯახიც ძალადობს. მამა ფიზიკურად უსწორდება, გოგონას ტირილის უფლებაც კი არა აქვს. საზოგადოებოდან გარიყულს, ოჯახიდან უარყოფილ ქრისტიანეს ერთადერთ გამოსავალ გზად პროსტიტუცია მიაჩნია. ავტორი აშკარად ოჯახს უფრო მეტ პასუხისმგებლობას აკისრებს, ვიდრე საზოგადოებას და მოძალადედ მიიჩნევს, რადგან შიშით ვერ ბრუნდება ქრისტიანე საკუთარ სახლში. ერთ დროს უმანკო და მომხიბვლელი ქრისტიანე ქალაქში წავა და გარდაიქმნება ურიის ქალ რახელად. მოგვიანებით, იგი ოფიცრის ხასა გახდება. კიდევ უფრო მეტად ტრაგიკულია ქრისტიანეს ცხოვრების ბოლო წლები, როცა იგი მათხოვრობს. ერთ საღამოს კი მას ვერ გაიყოფენ შეზარხოშებული მამაკაცები სახეს დაუსერავენ, როგორც ნივთს. ქრისტიანე მისი ცხოვრების ბოლო წუთებს გაატარებს უპატრონოდ საავადმყოფოში, არავინაა მისი გამკითხავი. ქრისტიანეს უდიდესი ტრაგედიის ჩვენებით ეგნატე ნინოშვილი ცდილობს დააფიქროს მკითხველი საზოგადოებაში გაბატონებულ სტერეოტიპზე,

რომელიც იძულებულს ხდოდა ქალს მიემართა თვითმკვლელობისათვის. იგივე თემაზეა შექმნილი ეგნატე ნინოშვილის მოთხრობები „ცოლი და ქმარი“, „არშიყნი“, „პარტახი“, „სიმონა“, „ჩვენი ქვეყნის რაინდი“. „სიმონაში“ ავტორმა მისთვის ჩვეული მხატვრული ოსტატობით დაგვანახა ორი ახალგაზრდის, სიმონასა და დარიკოს სიყვარულის ტრაგედია. ტიტკომ, რომელმაც მისი სიმდიდრე და ძალაუფლება გამოიყენა მისი უსამართლო და ცხოველური სურვილის განსახორციელებლად, იძალადა დარიკოზე და მის ბედზე წამითაც არ უფიქრია. ეს საქციელი არ იყო მისთვის არც პირველი და არც უკანასკნელი. მასზე არც საკუთარი ძმის რჩევამ, ხელი აეღო დარიკოზე, გაჭრა . არც დარიკოს ხვეწნა-მუდარამ გამოიღო შედეგი. ქალმა ვერ გაუძლო ამ ტრაგედიას ყველაფერი აღიარა დედამთილთან და თვითმკვლელობით დაასრულა სიცოცხლე.

დავით კლდიაშვილი მნიშვნელოვანი დრამატული პიესების ავტორია, რომლებიც საინტერესო და აქტუალურია ჩვენი საკვლევი თემის რაკურსში. „ირინეს ბედნიერება“, „უბედურება“, „მსხვერპლი“ - მხატვრულ ტექსტებში ასახულია საქართველოს რთული სოციალური მდგომარეობა, რომელის ფონზეც წარმოჩენილია ქალი პერსონაჟების მრავალმხრივი პრობლემატიკა.

4. დასკვნა

წარმოდგენილი მასალის საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ ქართულ მწერლობაში ქალის როლს და ადგილს, მისი დაუცველობისა და მასზე ძალადობის თემას ერთ-ერთი ცენტრალური ადგილი უჭირავს. რას მოასწავებს ასეთი მრავალრიცხოვანი ნაწარმოებების არსებობა ქართულ ლიტერატურულ ტექსტებში, სადაც მამაკაცი მოძალადეა ქალი კი მსხვერპლი? ამ მძიმე რეალობის ჩვენებით მკაფიოდ დასტურდება, რომ ავტორები ხაზს უსვამენ სოციალურ ფენათა შორის თანასწორუფლებიანობის აუცილებლობას. ქართველი მწერლები და საზოგადო მოღვაწეები, როგორც ქვეყნის მომავალზე მზრუნველნი, არა მხოლოდ შემოქმედებაში, არამედ პუბლიკაციებშიც, წერილებშიც, გამოსვლებშიც ერთ - ერთ მთავარ ადგილს უთმობდნენ ქართველი ქალის როლს და მდგომარეობას საზოგადოებაში, მოითხოვდნენ ქალთა თანასწორუფლებიანობას. ამ მხრივაც ჩვენი მწერლები მოწინავე პოზიციებზე იდგნენ და გენდერული თანასწორობის იდეებს ქადაგებდნენ. მოუწოდებდნენ ქალებს აქტიური ბრძოლისაკენ მათი უფლებების მოპოვებისათვის. გენდერული თანასწორობის დამკვიდრებაში ხედავდნენ დიდ პერსპექტივას და ძალისხმევას არ იშურებდნენ იმისთვის, რომ შეეცვალათ რეალური ვითარება. ქართულ ლიტერატურაში მრავლად არიან ძლიერი და დამოუკიდებელი ქალები. ჩვენმა მწერლებმა უმნიშვნელოვანესი როლი ითამაშეს საზოგადოებაში არსებული ძველი, დრომოქმული ადათებისა და ტრადიციების გადაფასება-შეფასებაში. ეს

განაპირობა ძლიერი, დამოუკიდებელი ქალის სახე-პერსონაჟების არსებობამ
ლიტერატურულ ტექსტებში.

ბიბლიოგრაფია

1. მირესაშვილი მ., გაფრინდაშვილი ნ., (2008) ლიტერატურათმცოდნეობის საფუძვლები, თბილისი.
2. გიორგაძე ქ.,(2017), ფატმანის სახის გაგებისათვის „ვეფხისტყაოსანში”(ბ.ნ. 7.06.2017)- ამოღებულია www.maswavlebeli.ge-დან
3. ბებურიშვილი ლ., (2020) „აღაზას მხატვრული სახის გაგებისათვის ვაჟა-ფშაველას პოემა „სტუმარ -მასპინძელში” , თბილისი.
4. ბერძენიშვილი ლ., (2019) ახალი ქართული ლიტერატურის ტოპ ათი პერსონაჟი ქალი. ამოღებულია www.liberali.ge-დან.
5. ვახანია ნ.,(2012) ჩვენი მეცხრამეტე საუკუნე, თბილისი.
6. ბაქრაძე ა.,(2004) „ქრესტომათიული კრიტიკა მეცხრამეტე საუკუნე.”თბილისი.
7. წულაძე დ., (2021) ძლიერი ქალი პერსონაჟები ქართულ ლიტერატურაში ამოღებულია [www. forbeswoman.ge](http://www.forbeswoman.ge)-დან.
8. ადამიანის უფლებათა ლექსიკონი(1999) შეადგინა საყვარელიძემ. რედაქტორი ა. ჭაბაშვილი.1999, თბილისი
9. წიფურია ლ., (2012) ქართული პროზის ინტერპრეტაცია აუდოვიზუალურ ხელოვნებაში . (მ.ჯავახიშვილის ნაწარმოების საფუძველზე) თბილისი, www.tsu.ge.
10. ალიბეგაშვილი გ., (2010) ბედისწერის წიგნი, (მ.ჯავახიშვილის „ჯაყოს ხიზნები”) ამოღებულია www.nplg.go.ge-დან.